

У одповіднасці з артыкуламі 5 і 8 Протокола аб культурным супрацоўніцтве паміж Мі-

ністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь і Міністэрствам культуры КНР з 20 па 28 чэрвеня 1997 г. дэлегацыя бібліятэчных і музейных работнікаў у складзе 5 чалавек знаходзілася ў Кітайскай Народнай Рэспубліцы. Дэлегацыя працавала па дзвюх асобных праграмах. Музейных работнікаў прымало Дзяржаўнае ўпраўленне па пытаннях помнікаў культуры, а дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Алейнік Г.М. і мяне — загадчыка аддзела навуковай інфармацыі па праблемах культуры і мастацтва НБ — прымало Упраўленне па справах бібліятэк Міністэрства культуры КНР. Упершыню беларускія бібліятэкары наведвалі такую далёкую ўсходнюю краіну.

Нам была прапанавана вельмі насычаная праграма, у якой прадугледжвалася знаёмства з бібліятэчнай справай Кітая, наведванне бібліятэк усіх узроўняў у Пекіне, Шанхаі і паўднёва-ўсходнім горадзе Ханчжоў. Акрамя рабочай праграмы мы атрымалі магчымасць пазнаёміцца са старадаўняй культурай, велічнымі і унікальнымі помнікамі даўніны, сучасным, ні на хвіліну не заціхаючым жыццём буйнейшых горадоў не толькі Кітая, але і ўсяго свету — 12-мільённага Пекіна, 14-мільённага Шанхаі і 1,5-мільённага Ханчжоў.

Знаёмства з Кітаем пачалося яшчэ ў салоне самалёта, калі раптам нашым вачам адкрылася Вялікая кітайская сцяна — цуд сусветнай архітэктуры. І тое здзіўленне і ўражанне, якое ахапіла нас тады, ужо ні на хвіліну не пакідала і суправаджала ўсю поездку. Такая загадкавая і такая бясконца далёкая краіна, як заўсёды здавалася мне, праз 8 годзін лёту, сустракала нас гарачым сонечным днём і адразу дэманстравала сваё найвялікшае збудаванне.

У аэрапорце нас сустракалі супрацоўнік Упраўлення па справах бібліятэк Міністэрства культуры КНР спадар Чжао Баоцзэнь і перакладчыца Гонг Зія Зія (а для нас проста Галя), якія ў далейшым суправаджалі нас у нашай поездцы па Кітаю.

Не прайшло і гадзіны, як, прамчаўшыся на камфортным мікрааўтобусе з кандыцыянерам па шыкоўнай хуткаснай аўтамагістралі, мы апынуліся ў цэнтры Пекіна ў атэлі з прыгожым фантанам і амаль нашымі бусламі перад уваходам. Трэба адзначыць, што ў сферы абслугоўвання ў Кітаі працуюць надзвычай прыгожыя, статныя моладзья людзі, добразычлівыя, з ветлівымі ўсмішкамі на тварах, з мяккімі манерамі і пастаяннай гатоўнасцю аказваць паслугу. Гэта мы назіралі ўсюды: ў атэлі, ў рэстаранах, кафе, магазінах, у аэрапорце і інш. Гэта вельмі радавала, але і засмучала, таму што бясконца далёка да гэтага ўзроўню нашаму "ненавязчыму сервису".

Усяго праз паўгадзіны нас чакалі ў рэстаране атэля на абед, а затым — знаёмства з Пекінам, яго цудоўнымі гістарычнымі і культурнымі мясцінамі. Безумоўна, асаблівай увагі патрабуе размова пра кітайскую кухню. Кулінарнае мастацтва, а тое, што гэта менавіта мастацтва, мы ўспрынялі кожны раз, калі сядалі за стол, такое ж старожытнае, як і сама кітайская цывілізацыя. Кітайцы стварылі вытанчаныя спосабы прыгатовання ежы каля 3000 гадоў таму назад. Аб гэтым сведчаць шматлікія археалагічныя знаходкі. А прыкладна 1500 гадоў назад тут было напісана першая ў свеце кулінарная кніга.

Кітайцам не вядома наша паняцце "перакусіць", бо прыём ежы для іх расцэнваецца як момант дачынення да культуры нацыі, асноўным дэвізам фарміравання якой былі цярдлівасць і няспешнасць.

Апісанні пышных імператарскіх абедоў займаюць многія старонкі ў старожытных кітайскіх романах. Цікава, што мінулі многія стагоддзі, а шмат блюдаў, якія ўваходзяць у меню сучаснага кітайца, можа змяніліся не толькі ў тэхналогіі прыгатовання, але і ў назвах. Аднак за стагоддзі гэтыя назвы аброслі легендамі, прытчамі, і часам, каб расшыфравваць іх, трэба ведаць добра не столькі кулінарыю, колькі гісторыю краіны. Акрамя традыцыйных, добра вядомых нам мясных і гароднінных продуктаў, кітайская кухня смела выкарыстоўвае і мноства надзвычай экзатычных: кансерваваныя яйкі, мяса змеяў, плаўнікі акул, ластоўчыны гнёзды, паросткі бам-

У КРАІНЕ КАНФУЦЫЯ І КВІТНЕЮЧАГА ЛОТАСА

чання тым не менш асаблівасцямі нацыянальнай архітэктуры. Можна ўбачыць тут і знаёмыя прыкметы савецкага конструктывізму. Так, напрыклад, будынак Пекінскай выставы вельмі нагадвае ВДНГ у Маскве. Гэта і не дзіўна, бо будаваліся яны ў 50-я гады і праектаваліся савецкімі і кітайскімі архітэктарамі.

У Пекіне пражывае каля 12 млн. чалавек. Гэта больш, чым уся Беларусь. Але на дзіва не было пачуцця натоўпу. Трэба дадаць, што як у Пекіне, так і ў Шанхаі на вуліцах знаходзяцца адначасова сотні тысяч аўтамабіляў і некалькі мільёнаў веласіпедыстаў. Адначу, што і аўтамабілісты, і веласіпедысты, і пешаходы маюць, здаецца, аднолькавыя правы і ніколі не змяняюць адзін аднаму. Надзвычайная цярдлівасць і павога ў адносінах!

Магчыма, карані гэтага ў старадаўніх рэлігійных і філасофскіх традыцыях. Як не ўспомніць тут вялікага Канфуцыя (каля 551—479 гг. да н.э.), яго філасофскае вучэнне, якое існуе яшчэ з канца першага тысячагоддзя да нашай эры і заўсёды канцэнтравала увагу на праблемах маралі і этыкі. Асноўнымі прынцыпамі канфуцыянства ў адносінах паміж людзьмі сталі "жэнь" — любоў да чалавека і "лі" — справядлівасць. Канфуцыянскае грамадства заўсёды апіралася на такія паняцці, як "сяо" — сыноўні доўг, якое распаўсюджвалася на сямейныя адносіны, і "чжун" — адданасць у адно-

бука, карэні лотаса і шмат чаго іншага. Калісьці давалася прачытаць нешта накшталт жортоўнай прымаўкі: "У Кітаі ўжываюць у ежу ўсё, што лётае ў паветры, акрамя самалётаў, усё, што рухаецца па зямлі, акрамя трактара, плавае ў вадзе, акрамя падводнай лодкі". Шырока выкарыстоўваюцца розныя прыправы, соусы. Надоўго запамніцца нам смак "пекінскай смажанай качкі", "рыбы з возера Сіху ў вочатным соусе", "куруных кубкіцаў з арахісам пад вострым соусам", бараніны, прыгатованай у так званым кітайскім самавары, "крышталёвай свінніны" і інш.

У сталіцы Кітая, старожытным Пекіне (а першыя паселішчы з'явіліся тут каля 3000 гадоў таму назад), мы прабілі 3 з паловай дні. Горад уражвае арганічным спалучэннем даўніны і сучаснасці. У Пекіне захавалася мноства старожытных помнікаў: храмы, манастыры, пагоды, імператарскія паркі, мосты і палацы. Сучасны архітэктурны сілуэт — велічныя гмахі жылых і адміністрацыйных будынкаў, таніраванае шкло, бетон, адначасова

Нацыянальная бібліятэка Кітая ў Пекіне

сінах поміж народами і імператором. Няглядзячы на шматканфесійнасць Кітая і тое, што час ад часу ўплыў адной рэлігіі ўзмацняўся, а другіх, наадварот, ослабляў, канфуцыянства ў Кітаі заўсёды панавала ў сферы моралі і этыкі. Наогул звяртае на сябе ўвагу і рэлігійная цяжкасць насельніцтва, дзе людзі розных веравызнанняў мірна ўжываюцца адін кола другога. Так, напрыклад, у яркіх доаскіх святах прымаюць удзел прадстоўнікі любой рэлігіі.

У праграму нашага візиту ў Пекіне было ўключана наведванне Нацыянальнай бібліятэкі Кітая, Пекінскай сталічнай бібліятэкі, адной з публічных гарадскіх бібліятэк сталіцы і раёнаў бібліятэкі ў 50 км ад Пекіна, а таксама прыем у Упроўдзены на справох бібліятэк Міністэрства культуры КНР. Культурная праграма прадугледжвала экскурсію на Вялікую кітайскую сцяну, у парк Іхэюань і, безумоўна, наведванне музея Гугун, альбо "Забароненага горада".

Мы знаходзіліся ў Кітаі якраз напярэдадні вяртання Ганконга, і ўсё, што адбывалося на вуліцах гораду, у парках, на тэатральных ці канцэртных пляцоўках, прывячалося гэтай гістарычнай падзеі. Усё было ўпрыгожана рознакаляровымі гірляндамі лямпачак, сцяжкоў, мусцімова літарыкоў. Траба сказаць, што ліхтар для кітайцаў — гэта не проста крыніца святла, лямпа ці свечка ў чырвоным абжурці. Гэта назменная прыналежнасць вобразу жыцця, твор мастацтва. У Кітаі ў многіх музеях захоўваюцца такія ліхтарыкі разам з творамі знакамітых майстроў жывапісу і каліграфіі і ўяўляюць сабой вялікую каштоўнасць. Штогод у краіне праводзяць нават святы ліхтароў — яркія забойняльныя відэічы.

Адной з першых славагасцей, наведаных намі ў Пекіне, быў летні палац Іхэюань на заходняй ускраіне горада. Тут, у падножжы гор з мноства азёраў, кітайскія імператары будавалі свае летнія рэзідэнцыі. З 1914 г. Іхэюань стоў паркам адпачынку, у якім многія кепіцы з задавальненнем праводзяць свае выходныя дні. Гонор парку — драўляная галерэя даўжынёй у 728 м, якая звязвае ўсе павільёны і іншыя жывапісныя пабудовы і адначасова служыць месцам для прагулак. Галерэю ўпрыгожваюць сотні мініячур, выкананых маслянымі фарбамі: сцэны з гісторыі Кітая, пейзажы і кветкі. Падчас "культурнай рэвалюцыі" галерэю як помнік "тлыворага феадалнага мастацтва" отрод хунэйбіноў збіроўся знішчыць. Але, калі яны з'явіліся, то ўбачылі, што ўсе карціны ўжо замаляваныя, як потым высветлілася, лёгка зываемымі бясхаднымі фарбамі. Такім чынам, работнікі парку выратвалі шэдэўры старажытнага мастацтва.

Візітнай карткай краіны з'яўляюцца, безумоўна, Вялікая кітайская сцяна і музей Гугун — "пухпуровы забаронены горад". Музей Гугун быў адкрыты ў 1925 г. Гэта адзін з буйнейшых старажытных палацавых архітэктурных ансамбляў, які добра захоўваўся да нашых дзён. Тут размяшчаліся рэзідэнцыі імператараў дынастыі Мін (1368—1644) і Цын (1644—1911). Тэрыторыя музея займае ўвесь "Забаронены горад" і складае 720 тыс. кв. м, у ім каля 10 тыс. розных помнікаў. Галоўныя збудаванні Гугун — тры велічныя павільёны на мармуровых постаментох вышыняй каля 7 м: Тайхэздзянь ("Павільён вышэйшай гармоніі"), Чжунхэздзянь ("Павільён поўнай гармоніі") і Боохэздзянь ("Павільён захавання гармоніі"). За гэтымі павільёнамі знаходзілася ўнутраная частка палаца і афіцыйная рэзідэнцыя імператараў, жылыя памяшканні для імператрыц і іш.

У залах музея і на яго плошчах размешчана 800 тыс. экспанатаў, якія належалі дынастыі Цын: кнігі, архівы, прадметы выяўленага мастацтва і садова-парковай архітэктры. Палацовае архітэктра характарызуецца пышнасцю і дэкаратыўнасцю. Можна адзначыць мноства выяў драконаў у інтэр'ерах імператарскіх палацоў — гэты сімвал улады належыць толькі імператару. І колі б хто з прастолюдзіноў осмеліўся намаляваць дракона

ў сваім доме — яму б адсеклі галаву. Такую ж сімвалічную ролю выконвалі і лавы, якія павінны былі захоўваць пакой гаспадары. Чым вышэйшы сан, тым больш грозным быў выгляд цора звароў. Самыя грозныя лавы — гэта лавы "Забароненага горада".

Плошча Цяньаньмэнь, за якой раскінуўся "Забаронены горад", з'яўляецца самай вялікай у свеце — тут адначасова можа змясціцца амаль паўмільёна чалавек. Да 1911 г. на ёй дазвалялася знаходзіцца толькі высокапаступленым чыноўнікам да межымх дыпламатам. На плошчы пабудаваны Дом народных сходоў, Музей Кітайскай рэвалюцыі, помнік народным героям і Маўзалеі Мао Цзэдуну.

Зопамінальнай і хвалюючай была экскурсія на Вялікую кітайскую сцяну. Няглядзячы на 35-градусную спякоту, мы прайшлі некалькі кіламетраў па старажытных камяням. Будаўніцтва Вялікай кітайскай сцяны звязана з імем імператара Цыншыхуана (259—210 гг. да н.э.), які аб'яднаў пад сваёй уладай рознародныя і ваваяўшай паміж сабой царствы і заснаваў першую ў гісторыі Кітая цэнтралізаваную многанациянальную дзяржаву — імперыю Цын. Імператар вырашыў злучыць асобныя абарончыя сцяны ў агульны вал. Наогул жа будаўніцтва славетай сцяны являлося на працягу 2000 годоў 20 дынастыямі. Даўжыня Вялікай кітайскай сцяны — 6700 км, вышыня на галоўных участках 7—8 м, шырыня — 6,5 м, і перасякае яна шэсць правільных паўночнай часткі Кітая, то паднімаючыся ўверх на тысячу кіламетраў над узроўнем мора, то спускаючыся ў глыбокія даліны. Мы наведвалі Бадалін — адзін з найлепшых захоўваўшыхся участкаў сцяны, што ў 60 км ад Пекіна. Нагадоку, што Вялікая кітайская сцяна — адзінае зробленае рукамі чалавека збудаванне, якое можна ўбачыць з паверхні Луны.

На пачатку 80-х годоў, калі КНР ступіла на шлях эканамічных рэформ і палітыкі "адкрытых дзвярэй", дзяржава не абышла сваёй увагой бібліятэчную справу ў Кітаі. Хуткае развіццё эканомікі, навукі і тэхналогіі настолькі патрабавала ведаў і інфармацыйнага забеспячэння. Дзяржаўныя органы ўлады, Міністэрства культуры распрацавалі шэраг законаў і пастаноў, накіраваных на падтрымку і развіццё рэформ у бібліятэчнай справе. Сярод іх нельга не адзначыць "Палажэнне аб наданні акадэмічнага і тэхнічнага статусу бібліятэчным, архіўным і інфармацыйным работнікам", згодна якому бібліятэкі атрымалі прэстыж навуковай установы, а бібліятэкары — заробную плату, такую, як у навукова-даследчых установах і ўніверсітэтах. Іншыя законодаўчыя і рэгламентуючыя дакументы тычыліся распрацоўкі новых інфармацыйных тэхналогій, кіравання, абслугоўвання, умоў працы і г.д.

З гэтага часу пачынаецца сапраўдны бум у развіццё бібліятэчных тэхналогій, узнікненні новых бібліятэч і інфармацыйных цэнтраў, развіццё бібліятэчнай архітэктры. Каб паказаць дынаміку развіцця бібліятэчнай справы ў КНР, звярнуся да статыстыкі. Так, у 1949 г. у Кітаі было ўсяго каля 392 бібліятэк усіх тыпаў, сярод якіх — 55 публічных, 132 бібліятэкі вышэйшых навуковых устаноў, 17 бібліятэк пры навукова-даследчых установах, 44 профсаюзныя і 44 прыватныя. У 1978 г. публічных бібліятэк было ўжо 1256, а на 1995 г. лічбы выглядаюць прыкладна так: публічныя — 2596, вун — 1080, навукова-тэхнічныя — звыш 8 тыс., профсаюзныя — каля 200 тыс., школьныя — звыш 16 тыс., каля 200 — мабільныя.

Траба адзначыць, што і ў Міністэрстве культуры і пры сутрачэнні з рознымі бібліятэчнымі ном довадзілася не раз чуць, што такой колькасці бібліятэк для сучаснага Кітая з яго 1,2 млрд. насельніцтвам недастаткова, таму ўрадам КНР і масавымі ўладамі робіцца ўсё, каб бібліятэка як найбольш дэмакратычная і даступная ўстанова культуры была ў кожным населеным пункце, у кожным уздзе ці раёне, каб яе тэхнічнае забеспячэнне адпавядала сучасным інфармацыйным тэхналогіям і, такім чынам, узростала роля бібліятэкі як цэнтра інфармацыі.

Гардская бібліятэка Пекіна

Есць прыклады, калі бібліятэкі нават змянялі сваю назву "бібліятэка" на назву "цэнтр інфармацыі і дакументацыі", каб падкрэсліць і ўзмацніць інфармацыйную функцыю бібліятэкі.

Малая канферэнц-зала

У Кітаі надоецце велімі важнае значэнне бібліятэчнай архітэктры, аб чым сведчыць прыняцце ў 1987 г. спецыяльных стандартаў па будаўніцтву і дызайну бібліятэчных памяшканняў. За дзесяць апошніх годоў было пабудавана звыш 1000 будынкаў для бібліятэк. І наўрад ці сярод іх знайдзецца будынак, як дзве кроплі воды падобны адзін на другі. У Кітаі няма тыповых праектаў. Кожная новая бібліятэка мае

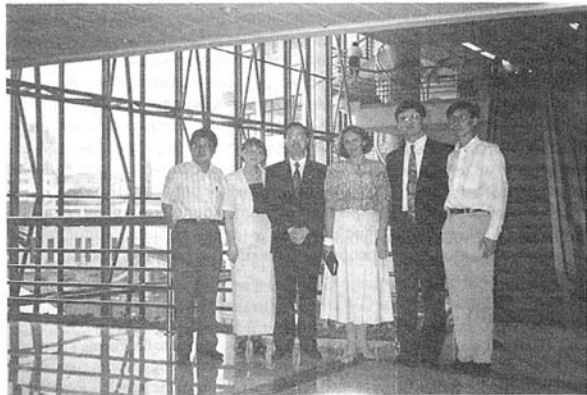

свою оригінальну архітектуру, елементи інтер'єру і многа прастора. Сучасною цікавою тенденцією при плануванні бібліотечних будиноків з'являється імкнення як мага більшою кількістю літератури (особливо нової) пакінути у відкритому доступі для читачів. Тому у читальних залах усіх часцей зникає поділ площини на зону бібліотектора з фондом і зону читача. Поліці з книгами розмишаються усю часцей на периметру читальної зони. Вагупроуєнні на справах бібліотек Міністерства культури КНР ном будували шыкоуны каталоги 230 найбільш оригінальних нових бібліотечних будиноків з кольоровими фотографіями і планами.

Фінансавія сродки на будівництво нових бібліотек видзяляюцца як з дзяржаўнаго, так і мясцовага бюджэту, актыўна прыцягваюцца спонсарскія сродкі. Дзяржаўная палітыка накіравана на заохвочванне прадпрымальніцтва, банкіраў укладць грошы ў культуру, у будівництво нових бібліотек і іншых устаноў культуры. Для іх існуе льготное падаткоабкладанне. У правінцыяльнай бібліятэцы ў г. Ханчжоу на сцяне вісіць плакат са словамі: "Толькі праз культуру мы мохам пубудаваць духоўнае багацце і эканамічнае развіццё грамадства". А што гэта не проста карговы лозунг і прыгожыя словы, а дзяржаўная палітыка, мы мелі магчымасць упэўніцца не адзін раз на працягу нашага знаходжання ў Кітаі.

У 1987 г. у краіне прымаецца "Часовое палажэнне аб платных паслугах і гаспадарчай дзейнасці ва ўстановах культуры", якое было распрацавана Міністэрствам культуры, Міністэрствам фінансаў і Дзяржаўным камітэтам па пытаннях прамысловасці і гандлю. У адпаведнасці з гэтым Палажэннем бібліятэкі атрымалі магчымасць аказваць платныя паслугі чытачам, шырокім слоям насельніцтва, розным установам. Тут і выроб копій дакументаў, мікрафілімавання, складанне бібліяграфічных спісаў і многае іншае. А асабліва важным з'яўляецца той факт, што большая частка паслуг, аказваемых бібліятэкамі, была вызволена ад выплаты падатку на дабавочную вартасць. Такім чынам, заробленыя грошы застаюцца ў бюджэце бібліятэкі і ідуць як на развіццё бібліятэчнай дзейнасці, так і на заработную плату супрацоўнікам. Многія бібліятэкі пачалі актыўна займацца выдавецкай дзейнасцю, асабліва тая, якія маюць у сваіх фондах рэдкія і каштоўныя выданні.

З наведаных намі бібліятэк асабліва ўразіла ў гэтым плане Пекінская

Шанхайская бібліятэка

сталічная бібліятэка — адна са старэйшых бібліятэк Кітая, ёй больш за 800 гадоў, і размяшчаецца яна ў былой Імператарскай акадэміі, помніку архітэктуры. У хуткім часе бібліятэка будзе святкаваць новаселле — чудаўны бібліятэчны комплекс гатовы прыняць гаспадароў. Бібліятэка мае каштоўнейшы фонд старажытных дакументаў і, валодаючы аўтарскімі правамі на іх, заключае ўзаемавыгадныя дагаворы з выдавецтвамі на перавыданне многіх з іх. Факсімільныя выданні рэдкіх кніг, прысвечаныя гісторыі і культуры Кітая, карыстаюцца шырокім попытам у навуачнай, студэнцкай і інш., тому тыражы вельмі значныя. За кошт прыбытку, як козю дзірэктар гэтай бібліятэкі, ён мае магчымасць амаль удвая павялічыць заработную плату супрацоўнікам. Шырокае распаўсюджванне атрымлівае прадпрымальніцкая дзейнасць бібліятэк, не звязаная непасрэдна з бібліятэчнымі функцыямі. Так, напрыклад, правінцыяльнае бібліятэка правінцыі Шансі мае свой ганчорны цэх, дзе наладжана вытворчасць не толькі сувенірных вырабаў, бытавога посуду, але і шмат чаго іншага. Правінцыяльнае бібліятэка ў правінцыі Хунань, атрымаўшы льготную пазыку ў банку і пры дапамозе спонсараў, пубудавала свой атэль. І такіх прыкладаў мноства.

Вядучая роля ў развіцці бібліятэчнай справы, укараненні новых інфармацыйных тэхналогій належыць Нацыянальнай бібліятэцы — буйнейшай бібліятэцы не толькі Кітая, але і ўсёй Азіі, а па сваіх плошчах яна ўступае

толькі бібліятэцы Канграўс ў ШША і, магчыма, Нацыянальнай бібліятэцы Францыі. Бібліятэка было заснавана ў 1909 г. у апошнія гады праўлення дынастыі Цын. Пасля рэвалюцыі 1911 г. бібліятэка перайшла ў веданства Міністэрства адукацыі і для шырокай публікі было адкрыта 27 жніўня 1912 г. — гэты дзень афіцыйна і лічыцца днём заснавання Нацыянальнай бібліятэкі. Цікава, што ў 1931 г. для бібліятэкі быў пубудаваны будынак, у якім яна знаходзілася да 1987 г. У лістападзе 1983 г. пачалося будаўніцтва новага комплексу будынкаў для Нацыянальнай бібліятэкі.

Будаўніцтва новага "храма кнігі" вялося з 1983 па 1987 г. Усяго 5 гадоў патрэбна было кітайскім архітэктарам і будоўнікам, каб чудаўныя сторы і ў той жа час велічны будынак, у якім уасобіліся традыцыйная і сучасная архітэктурныя ідэі, прыняў сваіх чытачоў. Увесь бібліятэчны комплекс размяшчаецца на плошчы ў 7,42 га, унутраная плошча памішканняў складае 140000 кв. м. У штаце бібліятэкі працуе 1500 чалавек, з якіх каля 1100 высокапрафесійных кадраў. З 1983 г. Нацыянальнае бібліятэка пачала прымаць на працу ў большасці спецыялістаў з вышэйшай спецыяльнай адукацыяй і на конкурснай аснове. Была распрацавана сістэма прызначэння кіруючых кадраў аддзелаў і сектараў бібліятэкі срокам на 3 гады з улікам адукацыі, узросту і прафесійных навыкаў. У структуры бібліятэкі каля 30 падраздзяленняў, 30 чытальных залаў на 3000 сапачных месцаў. Колькасць наведванняў складае 5000—6000 чалавек за дзень. Фонд бібліятэкі налічвае звыш 20 млн. адзінак захоўвання. Бібліятэка атрымлівае 3 абавязковых экзэмпляры друкованых выданняў і па адному на электронныя носьбітах. 40% складаюць нацыянальныя дакументы, 60% — замежныя выданні. Гонорар бібліятэкі з'яўляецца фонд рэдкіх і старажытных рукопісаў і кніг — каля 2 млн. экзэмпляроў, з іх 270 тыс. антыкварных дакументаў, у тым ліку 35 тыс. надпісаў на чарапахавых панцырах.

Тут захоўваецца і самая старажытная ў свеце энцыклапедыя "Сыку цоошунь" ("Si Ku Quon Shu"), якая налічвае дзесяткі тысяч тамоў па гісторыі, філасофіі, літаратуры і медыцыне. У 1975 г. бібліятэка пачала аўтаматызацыю бібліятэчна-бібліяграфічных працэсаў, а з 1979 г. чытачы карыстаюцца машыначытаемым каталогам бібліятэкі Канграўс ШША, маюць выхад у Internet. На сённяшні дзень бібліятэка мае сучасную тэхніку, адзіную сістэму аўтаматызаванага пошуку і выкарыстання інфармацыі. Яна была ініцыятарам стварэння Аздынага камунікацыйнага фармату Кітая — China MARC, які быў зацверджаны на дзяржаўным узроўні ў якасці асноўнага фармату пры стварэнні адзінай нацыянальнай бібліятэчнай сеткі. Нацыянальнае бібліятэка з'яўляецца адным з бібліяграфічных цэнтраў краіны, ажыццяўляе міжнародны кнігаобмен з 1200 арганізацыямі больш 110 краін свету.

Наша знаходжанне ў Нацыянальнай бібліятэцы Кітая, на вялікі жаль, было абмежавана часам. Тому некаторыя пытанні засталіся для нас нявысветленымі.

У Пекіне мы наведалі таксама гарадскую бібліятэку (Dongcheng District Library) і раённую, якая знаходзіцца прыкладна ў 50 км ад сталіцы (дарэчы, гэта была адзіная з усіх наведаных намі бібліятэк, якая толькі пачынае аўтаматызацыю). Гарадская бібліятэка была адкрыта ў 1956 г., а ў 1996 г. пераехала ў новы сучасны будынак. Фонд бібліятэкі налічвае звыш 300 тыс. экзэмпляроў кніг і больш за 400 назваў перыядычных выданняў, большасць з якіх знаходзіцца ў адкрытым доступе. У бібліятэцы 7 камфортабельных чытальных залаў на 450 месц, 2 абнамены (для дарослых і дзяцей), суперсучасная электронная зала на 31 месца (камп'ютары COMPAQ 586/100), у фондзе якой каля 1500 CD-ROM, ёсць магчымасць выхад у INTERNET. Яшчэ адно вельмі цікавае дзель. У бібліятэцы ёсць фонд старадрукаў каля 50000 адзінак, і амаль на ўсе гэтыя выданні зроблены копіі. Аргіналы выдаюцца пры неабходнасці толькі навукоўцам.

Наогул бібліятэка прыёму ўражвае не толькі сваім архітэктурным абліччам, але і шыкоўнымі інтэр'ерамі, не кажучы пра тэхнічнае забеспячэнне, утульнымі холамі, кіназалай, канферэнц-залай з сінхронным пераключам і іншымі мультымедыямі і аўдыёвізуальнымі сродкамі, светлай і прасторнай выставачнай залой, пакоем для прыёма ганаровых гасцей, сталовай і інш. У цэнтральным хале на сцяне вышыней каля 100 м — стылізаваная рака часу з выявамі найважнейшых фактоў і асоб з 5000-гадовай гісторыі Кітая.

Трэба адзначыць, што ў гэтай бібліятэцы працавала адна з секцый 62-й сесіі ІФЛА (1996). Бібліятэка атрымлівае сродкі з мясцовага бюджэту і з'яўляецца прадметам гонару мясцовага ўпраўлення культуры і адміністрацыі бібліятэкі.

Хочацца падкрэсліць, што ўсе наведаныя намі бібліятэкі маюць багатыя фонды рэдкіх і старажытных дакументаў. У сувязі з гэтым цікавым з'яўляецца той факт, што пачынаючы з 1985 года кожная бібліятэка атрымлівае штогод спецыяльнае дзяржаўнае фінансаванне, накіраванае менавіта на стварэнне ўмоў захоўвання антыкварных і іншых каштоўных дакументаў.

Якія ўражанні засталіся ў нас як ад самага Шанхая, дзе мы пробылі два дні, так і ад наведання Шанхайскай муніцыпальнай бібліятэкі. Шан-

хой — важнейшыя культурныя, эканамічны і гандлёвыя цэнтры краіны. Тут больш за 40 тэатраў, буйнейшыя музеі, канцэртныя залы, самая вядомая кінастудыя краіны. Існуе меркаванне, што Шанхай — самы некотайскі з усіх кітайскіх гарадоў. Архітэктурнае аб'ект спалучае і шыкоўныя еўрапейскія мадэрн (гэта набярэжная, дзе Янцзы ўпадае ў Жоўтае мора), і ўльтрасучасныя дызайн небаскрасы з паэтычнай падсветкай, таніраваным шклом, тым не менш не абязлічаных адсутнасцю нацыянальнай самасвядомасці. Будуўніцтва працягваюцца і днём, і ноччу. Зносяцца цэлыя кварталы "хутноў", а на іх месцы будуецца сучаснае жыллё. Шанхай — адзін з самых густонаселеных гарадоў планеты, таму, каб раздзяліць потоки пешаходаў, уваход у магазіны зроблены звычайна на ўзроўні другога паверху; для аўтамабільнага і іншага транспарту будуецца сучасныя развязкі.

У самым цэнтры мегаполіса — райскі куточак — парк "Юйюань" ("Сад радасці"). Гэта помпезная копія імператарскай рэзідэнцыі. Тут можна ўбачыць нават выяву дракона, хоця гэты сімвал маглі выкарыстоўваць толькі члены імператарскай сям'і. Але будаўнікі зрабілі сваіх драконаў у адрозненне ад класічных імператарскіх не п'яці, а чатырохпалымі, у выніку чаго драконы згубілі свой "стотус" імператарскіх.

Шанхайская бібліятэка лічыцца адным з дзясці культурных цэнтраў горада. Яна была створана ў 1952 г., але, нягледзячы на малады ўзрост, фонд яе складае звыш 10 млн. адзінак кніг і перыядычных выданняў, каля 30 млн. экзэмпляроў патэнтнай і навукова-тэхнічнай дакументацыі.

У канцы 1992 г. было прынята рашэнне аб будоўніцтве новага бібліятэчнага комплексу. Вельмі цікавым і паказальным з'яўляецца той факт, што пры выбары месца для новай бібліятэкі, улічваючы шчыльнасць забудовы цэнтра горада і адсутнасць свабоднай плошчы, гарадскія ўлады вырашылі перанесці на ўскраіну малочны завод, які знаходзіўся ў культурным цэнтры Шанхая, і на гэтым месцы ўзвесці сучасны бібліятэчны комплекс. Заводу ж было вылучана грашовая кампенсацыя. Паказальным з'яўляюцца і тэмпы будоўніцтва новай бібліятэкі — усяго тры гады спотрэбілася кітайскім архітэктарам і будаўнікам, каб узвесці і аснасіць суперсучасны з пункту гледжання архітэктурны і новых інфармацыйных і бібліятэчных тэхналогіі комплекс. У снежні 1996 г. бібліятэка гасцінна прыняла сваіх першых наведвальнікаў. У 1995 г. было прынята рашэнне аб інтэграцыі Муніцыпальнай бібліятэкі і Шанхайскага інстытута навукова-тэхнічнай інфармацыі (зораз афіцыйна назва бібліятэкі — Шанхайская бібліятэка — Інстытут навукова-тэхнічнай інфармацыі). Такім чынам, функцыі бібліятэкі выйшлі далёка за межы чыста бібліятэчнай дзейнасці, сярод якіх распаўсюджванне навукова-тэхнічнай інфармацыі, падрыхтоўка інфармацыйна-аналітычных аглядаў, інфармацыйнае забеспячэнне дзяржаўнай палітыкі ў галіне эканомікі, права, культуры і адукацыі, а таксама інфармацыйнае забеспячэнне навуковай дзейнасці, што вельмі спрыяла росту прэстыжу бібліятэкі, ды і Інстытут атрымаў такі дакументальны масіў, які не можа мець ні адзін самастойны орган інфармацыі.

У штаце бібліятэкі 820 высокапрафесійных бібліятэчных і інфармацыйных работнікаў. Бібліятэка адкрыта для ўсіх катэгорый чытачоў, уключаючы падлеткаў і замежных грамадзян. З 38 чытальных залаў на 3 тыс. пасадочных месцаў 25 — для навуковых работнікаў, 8 — для работы з аўдыёвізуальнымі дакументамі, ёсць вучэбныя і камп'ютэрныя залы. Каля 1 млн кніг знаходзіцца ў адкрытым доступе, 25 тыс. кітайскіх кніг складовое фонд домашняга абонементу. Камп'ютэрны парк бібліятэкі — 700 тэрмі-

Надпіс: "Вітаем дэлегацыю бібліятэчных работнікаў Рэспублікі Беларусь". г. Ханчжоў

Храм Канфуцыя. Правінцыя Шандон.

налаў. Усе бібліятэчныя працэсы, уключаючы кіраванне, камп'ютэрызаваныя. Для дастойкі літаратуры з кнігасховішча выкарыстоўваюцца суперсучасныя канвейеры, нахвалат тэлеліфта.

Гонарам бібліятэкі з'яўляецца і аддзел рэдкіх выданняў і рукопісоў — 1,5 млн. экзэмпляроў, з іх 150 тыс. антыкварных. Бібліятэкай вылучаны CD-ROM, які змяшчае 10 тыс. старонак поўнага тэксту з 600 рэдкіх выданняў. Непасрэдна ў бібліятэцы створаны цэнтр па пераводу друкаваных выданняў на электронныя носбіты. Уразіла таксама шыкоўная мэбля, вітрыны і нават каталожныя шафы ў аддзеле — усё з чырвонага дрэва!

Запомніцца нам сваімі маляўнічымі пейзажамі і Ханчжоў. У правінцыяльнай бібліятэцы з яе старажытнай гісторыі мы мелі магчымасць паглядзець у руках тама першай у свеце энцыклапедыі. Па возеры Сіху, усюлеўным многімі мастакамі і паэтамі, з безліччю белых, ружовых і нават пурпуровых квіткачых лотасоў мы зрабілі заміноўнальную прагулку на джонцы.

Разныя вятры праносіліся над Кітаем за яго 5000-гадовую гісторыю. Вецер перамен сёння закрануў эканоміку, палітыку, культурнае жыццё. Строе і новае, тродыцый і сучаснасць — усё прыйшло ў рух і стварыла тую атмасферу перамен, якая сведчыць, што ў краіны вялікая будучыня.

У адказ на візіт бібліятэчных работнікаў Беларусі ў Кітай з 3 па 9 ка-

стрэчніка ў Мінску знаходзілася дэлегацыя Міністэрства культуры КНР. Узначальваю дэлегацыю намеснік начальніка ўпраўлення культуры правінцыі Шаньдун — сподор Сунь Яньмань, у складзе дэлегацыі былі таксама спецыяліст у правах бібліятэкі Міністэрства культуры КНР спадор Чжао Боочэнь (дарэчы, ён суправоджуе нас у нашай поездцы па Кітай), дырэктар правінцыяльнай бібліятэкі правінцыі Шансі спадор Лі Сяо Цын і дырэктар правінцыяльнай бібліятэкі правінцыі Хунань спадор Чан Су Джы. Гасцям была прапанавана рабочая праграма, у рамках якой яны наведвалі і азнаёміліся з дзейнасцю Міністэрства культуры Беларусі, сустрэліся з намеснікам міністра культуры В.К.Гедройцам, начальнікам і намеснікам начальніка ўпраўлення культасветустаной і народнай творчасці Т.І.Стружэцікам і У.А.Шышкіным. Гасці наведвалі Нацыянальную бібліятэку, Цэнтральную навуковую бібліятэку імя Я.Коласа, Рэспубліканскую навукова-медыцынскую бібліятэку, Прэзідэнцкую бібліятэку, Мінскую абласную бібліятэку імя А.С.Пушкіна і Цэнтральную гарадскую бібліятэку імя Я.Купалы. Культурная праграма прадугледжвала знаёмства з культурнымі і гістарычнымі мясцінамі Мінска, яго музеямі і тэатрамі, поездки ў Нясвіж і Мір, наведванне Музея матэрыяльнай культуры "Дудуткі", дзе гасці пазнаёміліся з тродыцыйнымі народнымі рамёствамі, стромымі нацыянальнай беларускай кучні.

Выніком гэтых візітоў з'яўляецца нобыццё каштоўнага вопыту для далейшага развіцця бібліятэчнай справы ў нашых краінах, наладжванне культурных сувязей паміж асобнымі бібліятэкамі, развіццё міжнароднага кнігаабмену.

SUMMARY

The article deals with the first visit of belarusian librarians to the People's Republic of China (23—28 June, 1997), which was organised according to the Agreement of international cooperation between the Ministry of Culture of the People's Republic of China and the Ministry of Culture of the Republic of Belarus. The librarian delegation with Ms G. Oleinik in head, director of the National Library of Belarus was received by the Library Department of the Ministry of Culture and has visited various types of libraries such as National Library of China, Capital Library, Dongcheng District Library, Shanghai Library — Institute of Scientific and Technical Information of Shanghai, Zhejiang Province Library in Hangzhou etc. It is necessary to say that the librarianship in China has experienced unprecedented development, especially since the beginning of 80s when China entered the historical period of modern construction and reform.

By October 1949, China had only 392 libraries of all types, among them there were 55 public libraries. By 1995, there are more than 2500 public libraries in China, 1080 libraries of high learning institutions, more than 200,000 of trade union and school libraries. Nowadays, over 80 per cent of counties or areas in China have established libraries. During the ten last years more than one thousand of them were newly built.

The leading role in the librarianship in China belongs to the National Library and Shanghai Library. Besides their library functions, they are national bibliographic centers and also play role of information and networking centers in Chinese library community.

Besides the working program there was a very interesting and large cultural program: the excursion on the Great Chinese Wall, at the Summer Palace and the Forbidden City in Beijing, the visits of many other places of ancient and modern culture of Shanghai and Hangzhou.